

ZÂİFÎ

seli ve kuvvetli bir bünyeye sahip olmasına rağmen "Zaîfî" mahlasını niçin kullandığı bilinmemektedir. Kınalızâde bu mahlası "İnsanlar zayıf yaratıldı" âyetinden (en-Nisâ 4/28) aldığını ileri sürer (*Tezkire*, II, 578). Tezkirelerde şiirlerinin sade, tekel-lûf ve tasallüften (zarafet iddiasında bulunmak) uzak olduğu kaydedilirse de daha ziyade ilmiyle tanındığı belirtilir. Ahlâkî ve öğretici yönü sanat tarafından daha üstündür. Eserlerinde mev'iza, atasözü ve deyimlere yer vermesi ifadesine akıcılık ve zenginlik kazandırmıştır. Gazelleri âhenk yönünden başarılı olup bazı kasidelerinde müsikî âhengini yakaladığı ileri sürülür. Nesirlerinde ise ağıdalı ve sanatkârane bir üslûp kullanmıştır.

Eserleri. Ekserisi Farsça'dan tercüme olan, genelde mesnevi türündeki on sekiz eserinin çoğu külliyatında yer almaktadır. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki (Revan Köşkü, nr. 822) kitapları arasında bulunan külliyatında irili ufaklı on üç eser mevcuttur. 1. *Divan*. Yedi kaside, iki terciibend, dört murabba, birer muhammes, müseddes, müstezad, 354 gazel, otuz tarih (on dördü Türkçe, on ikisi Farsça, dördü Arapça), yirmi kıta (on yedisi Arapça), herce vezininde sekiz manzume, yirmi sekiz rubâî başlıklı kıta (üçü Farsça), dört lugaz, beş muamma, beş beyit (Farsça), yirmi altı müfreden (üçü Farsça) oluşan divanı mürettep değildir. Eser üzerine Kâmil Akarsu'nun hazırladığı doktora tezi kısaltılarak basılmıştır (bk. bibl.). 2. *Sergüzeşt-i Zaîfî*. İçinde "Aşkı vü Ma'sûk" adlı bir hikâye ile "Fâl-i Murgân" adlı bir falnâme bulunan (Kurnaz, s. 221-234) otobiyografik eserde şair Osmanlı tarihiiyle bağlantılı olarak hayatını anlatır. Bir kısmını Robert Anhegger tarafından yayımlanan eser üzerine daha sonra Mehmet Ali Üzümcü yüksek lisans tezi hazırlamıştır (*Kitâb-ı Sergüzeşt-i Zaîfî*, 2008, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). 3. *Gülşen-i Mülûk*. Padişahlara nasihat vermek için yazılan bu manzum-mensur eseri Abdülhakim Koçin neşretmiştir (Ankara 2005). 4. *Cevâhirmâme*. Ahmed b. Abdülazîz Gevherî'ye ait aynı adlı Farsça eserin çevirisi olup Fatma Sabiha Kutlar tarafından yayımlanmıştır (*Klasik Dönem Metinlerinde Değerli Taşlar ve Risâle-i Cevâhirmâme*, Ankara 2005). 5. *Münşeât*. Arapça, Farsça, Türkçe mektuplardan meydana gelen eser külliyatının içinde yer almaktadır (TSMK, Revan Köşkü, nr. 822, vr. 184^b-194^b). 6. *Kitâb-ı Nigâristân ve Hadîka-i Sebzistân*. Sa'dî-i Şîrâzî'nin *Gülîstân*'ının Türkçe tercümesidir. *Tercüme-i Manzû-*

me-i Gülîstân adıyla da anılan eser üzerine Fatma Büyükkarcı Yılmaz doktora tezi hazırlamıştır (bk. bibl.). 7. *Gülşen-i Sîmurg*. Ferîdüddin Attâr'ın *Manîku't-ţayr*'ının manzum tercümesi olan eser üzerine Ali Rıza Özyuğun yüksek lisans (*Zaîfî Pir Mehmed ve Gülşen-i Sîmurg: Tenkidli Metin ve İnceleme*, 1993, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Berrin Uyar Akalın doktora tezi (bk. bibl.) hazırlamıştır. 8. *Bostân-ı Nesâyih*. Attâr'ın *Pendnâme*'sinin genişletilmiş Türkçe manzum tercümesidir. Abdülhakim Koçin eseri yüksek lisans tezi olarak neşre hazırlamış (bk. bibl.), eser ayrıca Ümit Tokatlı tarafından neşredilmiştir (*Kitâb-ı Bostân-ı Nasâyih*, Kayseri 1995). Zaîfî'nin bunların dışında *Kitâb-ı Bâğ-ı Behîşt* (*Bostân* tercümesi), *Sabrû'l-mesâyib*, *Sûret-i Vakîyye-i ibn Mihâl Ali Beg*, *Mesnevi* (isimsiz), *Risâle-i İmtihâniyye*, *Risâle-i Vücûdiyye* ve ona ait olduğu söylenen *Gazâvâtü'n-nebî* adlı eserleri mevcuttur (Büyükkarcı, s. 44).

BİBLİYOGRAFYA :

Gülîstân-ı Zaîfî, British Museum, Or., nr. 11162, vr. 138^b; *Külliyât-ı Zaîfî*, TSMK, Revan Köşkü, nr. 822, tür.yer.; Aşık Çelebi, *Meşâirü's-suarâ*, vr. 284^b; Latîfî, *Tezkiretü's-şu'arâ ve tabsiratü'n-nuzamâ* (haz. Ridvan Canım), Ankara 2000, s. 369; Kınalızâde, *Tezkire*, II, 578; *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı* (haz. Mustafa İsen), Ankara 1994, s. 237; Cemal Kurnaz, "XVI. Asır Şairlerinden Zaîfî'nin 'Fal-ı Murgan'ı", *Şükürü Elçin Armağanı*, Ankara 1983, s. 221-234; Abdülhakim Koçin, *Zaîfî ve Bostân-ı Nasâyih'i: İnceleme ve Tenkidli Metin* (yüksek lisans tezi, 1991). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; a.m.f., *Zaîfî: Gülşen-i Mülûk*, Ankara 2005, tür.yer.; Kâmil Akarsu, *Rumelîli Zaîfî: Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divânı'ndan Seçmeler*, İstanbul 1993, s. 18-20; Berrin Uyar Akalın, *Zaîfî, Gülşen-i Sîmurg: İnceleme-Tenkidli Metin* (doktora tezi, 2001), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tür.yer.; Fatma Büyükkarcı Yılmaz, *Zaîfî'nin Manzum Gülîstân Tercümesi: Kitâb-ı Nigâristân-ı Şehristân-ı Sebzistân* (doktora tezi, 2001), MÜ Tarih Araştırmaları Enstitüsü, tür.yer.; Haluk Gökalp, *Eski Türk Edebiyatı'nda Manzum Sergüzeşt-nâmeler*, İstanbul 2009, tür.yer.; R. Anhegger, "16. Asır Şairlerinden Zaîfî I.", *TDED*, IV/1-2 (1950), s. 135-166; Gönül Alpay Tekin, "Zaîfî Külliyatının Yeni Bir Nüshası Hakkında", *TUBA*, II (1978), tür.yer.; "Zaîfî Pir Mehmed (Karatovalı)", *TDEA*, VIII, 635.

VİLDAN S. COŞKUN

ZÂİFÎ MEHMED EFENDİ

(bk. MEHMED ZÂİFÎ EFENDİ).

ZÂİM

(bk. ZEÂMET).

ZÂİM, Sabahattin

(1926-2007)

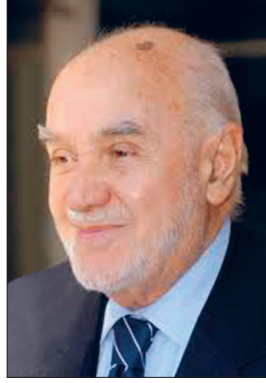
İslâm ekonomisi alanında ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarındaki çalışmalarıyla tanınan iktisatçı ve eğitimci.

Makedonya'nın İştîp kazasında dünyaya geldi. Babası Mehmed Efendi, annesi Saime Hanım'dır. Dedesi kereste tüccarı Hacı Mustafa Efendi'nin soyu XVII. yüzyılda Konya'dan Balkanlar'a göç eden Aslan Zaîm'e kadar uzanır. Aslan Zaîm, Balkan fetihlerine katılmış ve İştîp'te kendisine zeâmet verilmiştir. Zaim soyadı da buradan gelmektedir. Anne tarafının soyu, XVII. yüzyılda Kafkaslar'dan gelecek Köprülü'ye yerleşen Kara Otmanlı Ali Ağa'nın oğlu Âyan Ahmed Ağa'ya dayanmaktadır. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Yugoslavya'da Türkler'e ve müslümanlara uygulanan baskılar yüzünden 1934'te ailesiyle birlikte İstanbul'a gitti. İştîp'te başladığı ilk öğrenimini İstanbul'da tamamladı (1937). Fatih Ortaokulu'nu, ardından Vefa Lisesi'ni bitirdi (1943). Bu lisede Nurettin Topçu, Reşat Ekrem Koçu gibi ünlü hocalardan ders aldı. Aynı yıl girdiği Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İdarî Şubesi'nden 1947'de mezun oldu. 1950 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden öğrenim denklığı aldı. Devlette ilk görevine İstanbul maiyet memuru sıfatıyla başladı, Fatih ve Eyüp'te kaymakam vekilliği yaptı (1947-1949). Ardından Malatya'nın (şimdi Adıyaman) Kâhta, Sinop'un Ayancık ve Kastamonu'nun Abana ilçelerinde kaymakamlık görevinde bulundu (1950-1953).

Akademik hayatla tanışması, maiyet memurluğu esnasında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde doktora çalışmasıyla gerçekleşti. Burada meşhur Alman hocalarından Gerhard Kessler, Fritz Neumark ve Alfred Isaac'ın seminerlerini takip etti. 1953'te kaymakamlık görevinden ayrılıp İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyal Siyaset Kürsüsü'nde asistan oldu. 1955'te doktorasını verdi; aynı yıl Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti, Cornell Üniversitesi'nde çalışmalarına devam etti. Cornell'de doçentlik tezini hazırladı ve iki yıl sonra Türkiye'ye döndü. Doçentlik sınavını verince 1957'de Sosyal Siyaset Kürsüsü'nde kadrolu hocalığa başladı. 1963'te Almanya'da Münih Üniversitesi'nde iki yıl kaldı. Türkiye'ye geldikten sonra 1965'te profesörlüğe yükseltildi; 1979'da

kürsü başkanlığına getirildi ve bu görevini emekli oluncaya kadar sürdürdü. 1980-1982 yıllarında Suudi Arabistan'da Cidde Melik Abdülaziz Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'nde iki yıl misafir öğretim üyesi olarak çalıştı. Temmuz 1993'te emekli oldu. Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) mevzuatında aynı yıl yapılan bir değişiklikle yeni kurulan Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdarî Bilimler Fakültesi'nde kurucu dekan sıfatıyla yeniden görev aldı. Bu görevini sürdürürken İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Çalışma Ekonomisi Bölümü'nde yüksek lisans derslerine girdi. Üniversitelerdeki görevlerinin yanı sıra ulusal ve uluslararası kuruluşlarda akademik ve idarî görevler üstlendi, ulusal ve uluslararası ödülleri aldı. 1998'de tekrar emekliye ayrılan Zaim'in son akademik görevi 1998-2000 yıllarında sürdürdüğü Yüksek Öğretim Kurulu üyeliğidir. Ardından akademik ve bilimsel hayatın içinde olmaya devam etti. 2003-2004'te Uluslararası Saraybosna Üniversitesi'nin kurucu rektörlüğü görevine getirildi. Sabahattin Zaim 9 Aralık 2007 tarihinde İstanbul'da vefat etti. Edirnekapi'daki aile kabristanına defnedildi.

Çalışkanlığı, hocalıktaki başarısı, yardım severliği, sosyal ilişkilerdeki nezaket ve zarafeti ile tanınan Sabahattin Zaim çeşitli alanlardaki faaliyetleriyle öncülük rolü oynamıştır. Türkiye'de çalışma ekonomisi disiplininin kurucusu kabul edilir. Amerika'da yeni gelişmekte olan bu bilim dalını incelemiş, Cornell'deki tecrübesini Türkiye'ye taşımış ve Sosyal Siyaset Kürsüsünü zenginleştirmiştir. Yüksek Öğretim Kurulu'nun teşekkülüyle birlikte bu disiplin bölüm halini almıştır. Onun iş gücü ve üretkenlik meseleleri, iş piyasaları, sanayi bölgeleri, göç hareketleri ve şehir planlaması gibi konulardaki araştırmaları kendinden sonraki çalışmalar için ufuk açıcı olmuştur. Zaim ayrıca İslâm ekonomisi konularını Türkiye'ye taşıyan ilk isimler arasında yer alır. Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunduğu yıllarda İslâm ekonomisi alanındaki literatürü ve dünyadaki gelişmeleri inceleme imkânı bulmuş ve giderek bu alanda yoğunlaşmış, 1976'da Mekke'de toplanan I. Dünya İslâm İktisadi Kongresi'nde başkan vekili sıfatıyla yer almış, daha sonraki yıllarda gerek telif gerekse tercüme olarak İslâm ve ekonomi ilişkisini anlatan, ardından popüler hale gelen bu alanın ilk örneklerini ortaya koymuştur. Akademik faaliyetleri yanında bazı devlet görevleri üstlenmesi (Türkiye Millî Birlik Komitesi Sosyal İşler Sivil Komitesi

Sabahattin
Zaim

tesisi Başkanlığı, 1960-1961; Millî Produktivite Merkezi Yönetim Kurulu üyeliği, 1975-1977), iş dünyası ile yakın temas içinde olması, bazı finans ve sanayi kuruluşlarının faaliyetlerine katkıda bulunması, sonuçta Sabahattin Zaim'in teorik çalışmalarının ötesinde pratiğe yönelik tecrübe birikimine sahip olmasını sağlamıştır. Zaim'in en dikkat çekici taraflarından biri de cemiyetlerindeki üyelikleri dışında 1950'li yıllardan itibaren Türkiye'de millî ve mânevî değerler temelinde kültür ve eğitim faaliyetlerine önem veren sivil toplum örgütlerinin kurucuları arasında yer almış ve yürütülen faaliyetlere hayatının sonuna kadar katkıda bulunmuştur.

Eserleri. Yirmi civarında kitap dışında çoğunluğunu makale, tebliğ, röportaj ve konferans kayıtlarının oluşturduğu 150'ye yakın çalışma bırakan Sabahattin Zaim'in başlıca eserleri şunlardır: *İstanbul Mensucat Sanayiinin Bünyesi ve Ücretler* (İstanbul 1956; doktora tezi olup teorik iktisat bilgisinin piyasada uygulanışının bir örneğidir); *Çalışma Ekonomisi* (İstanbul 1968; ayrıca birçok baskısı yapılmıştır, 10. bs., İstanbul 1997); *Modern İktisat ve İslâm* (İstanbul 1969); *Türkiye'de Nüfus Meselesi* (İstanbul 1973); *Türkiye'de Ücret ve Gelirler Siyaseti* (Ankara 1974); *İslâm ve İktisadi Nizam* (Gama-Zafer Matbaası, baskı yeri yok, 1979); *İslâm'ın İktisadi Görüşü* (İstanbul 1981); *İslâm, İnsan ve Ekonomi* (İstanbul 1992); *Bir Ömrün Hikâyesi* (ed. Sedat Murat v.dğr., İstanbul 2008); "İktisadi Faaliyetlerde İslâmî Davranış Tarzı" (*İTED*, VII/1-2 [1978], s. 227-241); "Contemporary Turkish Literature on Islamic Economics" (*Studies in Economics* [ed. Khurshid Ahmad], Leicester 1980, s. 317-350). Zaim'in makale ve tebliğleriyle konuşmaları derlenerek *Türkiye'nin Yirminci Yüzyılı: Toplum / İktisat / Siyaset* başlığıyla yayımlanmıştır (I-

III, İstanbul 2005; eserleri için ayrıca bk. Ekin s. 4-18).

İstanbul, Sakarya ve Gaziantep'te Sabahattin Zaim'in adını taşıyan bazı öğretim kurumları bulunduğu gibi 2010 yılında İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi adıyla bir vakıf üniversitesi kurulmuştur. Sabahattin Zaim hakkında Üzeyir Ölmez (*Prof. Dr. Sabahaddin Zaim ve Sosyal Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*) ve Fatih Kucur (*Türkiye'de Sosyal Politika Bilimi'nin Gelişimi ve Sabahattin Zaim Örneği*, 2011, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü) yüksek lisans çalışmaları yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sabahattin Zaim, *Türkiye'nin Yirminci Yüzyılı: Toplum, İktisat, Siyaset*, İstanbul 2005, I-III, tür.yer.; a.mlf., *Bir Ömrün Hikâyesi* (ed. Sedat Murat v.dğr.), İstanbul 2008, tür.yer.; Burhanettin Zaim, *İştip ve Köprülü Hatıraları*, İstanbul 2005, tür.yer.; Sabri Orman, "Sabahattin Zaim", *40 Vakıf İnsan* (ed. Salih Tuğ), İstanbul 2011, s. 208-213; Nusret Ekin, "Prof. Dr. Sabahaddin Zaim'in Özgeçmişi ve Yayın Listesi", *İFM*, Sabahaddin Zaim'e Armağan, 1994/B-3 C-1-4 (1996), s. 1-18; Coşkun Çakır, "Prof. Dr. Sabahaddin Zaim (1926-2007): Hayatı, Kişiliği, Eserleri", *Divân: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, sy. 23, İstanbul 2007, s. 185-194.

COŞKUN ÇAKIR

ZAİRE

(bk. KONGO
DEMOKRATİK CUMHURİYETİ).

ZAJACZKOWSKI, Ananiasz
(1903-1970)

Türk asıllı
Polonyalı Türkolog ve şarkiyatçı.

12 Kasım 1903'te Litvanya'nın Vilna (Wilno / Vilnius) şehrinde bir Karay (Karaim / Karâî) ailesinin çocuğu olarak doğdu. Babası Aleksander, Müsevî Karay cemaatinin reisiydi. Ana dili Karay Türkçesi olan Zajaczkowski daha sonra Lehçe'yi ve Rusça'yı öğrendi. Henüz üniversiteye girmeden Vilna'da yayımlanan *Myśl Karaimska* (Karay düşüncesi) dergisinin yazı işlerinde çalıştı. Lise öğreniminin ardından 1925-1929 yılları arasında Krakov'da (Cracow) Jagiellon Üniversitesi'nde şarkiyat tahsil etti. Bu yıllarda aynı üniversitede hocalık yapan şarkiyatçı ve Türkolog Tadeusz Kowalski'den Arapça, Farsça ve Türkçe dersleri aldı. "Karay Dilindeki Ekler" adlı teziyle doktor oldu. 1929-1930 yıllarında Berlin'de Türkolog Willy Bang Kaup'un yanında eski Türkçe ve mukayeseli Türk lehçeleri üze-